

Försäkringsbolagen och den statliga kontrollen:
Reflektioner kring soliditets-
principens rötter

av **P. Göran T. Hägg***, Lunds universitet

P. Göran T. Hägg

Alltsedan 1903 års försäkringsrörelselag har den offentliga regleringen av svenska försäkringsföretag varit baserad på soliditetsprincipen. Soliditetsprincipen innebär att affärsmässig försäkringsverksamhet skall ha en soliditet och vara organiserad så att ingångna försäkringsavtal alltid kan fullföljas. Lagstiftning motiverad utifrån soliditetsprincipen tänks då vara ett led i samhällets värn om den ”utsatta” konsumenten. Soliditetsprincipens rötter är dock av äldre datum än försäkringsrörelselagen. Göran Hägg har i sin doktorsavhandling, *An Institutional Analysis of Insurance Regulation – The Case of Sweden*, belyst soliditetsprincipens ursprung.¹

En av arbetets slutsatser är att soliditetsprincipen varit de oprövade och de ifrågasatta bolagens vapen för att vinna potentiella försäkringstagares förtroende. I denna artikel diskuteras soliditetsprincipens ekonomiska och historiska rötter utifrån fallet Sjöassuranskompaniet. Artikeln avslutas med en kort redogörelse över den nya ekonomiska teorins på området.

Historien om Sjöassuranskompaniet

Första gången soliditetsprincipen, tillämpad i ett affärsmässigt försäkringssammanhang, blivit dokumenterad i Sverige är under den svenska sjöförsäkringens barndom.² En tysk köpman från Hamburg, Melchior Daniel Müller, presenterade år 1725 storslagna planer rörande ett svenskt sjöförsäkringsbolag. Affärsidén var att ett solvent bolag skulle attrahera både svenska och utländska köpmän att köpa försäkringsskydd till högre premier än vad som kunde erhållas i t.ex. Amsterdam.

* Författaren har till sin forskning erhållit ekonomiskt stöd från Svenska försäkringsföreningen,

För att förverkliga projektet erfordrades assistans från den dåtida svenska staten. Förslaget i sin ursprungliga skepnad kom aldrig att förverkligas, men den grundläggande affärsidén för ett svenskt sjöförsäkringsbolag var född. Betyggande fondkapital samt offentlig medverkan vid bolagets bildande tänktes utgöra ett internationellt gångbart konkurrensvapen. Med andra ord, ett affärsprojekt byggt på ”soliditetsprincipen” förväntades bidra till kommersiell framgång.

En bakgrund till förslaget var erfarenheten av försäkringsmäklare och underwriters som handlat bedrägligt samt en våg av fallerande sjöförsäkringskompanier i London, Hamburg

och Amsterdam.³ Sjöförsäkringen vid denna tid var plågad av avarter av spelhysteri och ett vurm för stora kompaniprojekt. I Hamburg hade spekulationsvågen resulterat i ett förbud mot handel med sjöförsäkring i bolagsform, vilket delvis förklarar varför Müller vände sin blick mot Sverige. Det rådde sålunda en befogad misstro mot både underwriters och framväxande sjöförsäkringskompanier. Samtidigt kunde inte den internationella sjöfarten undvara dyra, men osäkra, försäkringsarrangemang. En investering i ett fartyg innebar ett omfattande ekonomiskt åtagande och lasterna betingade ofta ett mycket stort ekonomiskt värde.⁴ För att skydda sig mot försäkringsgivarens oförmåga att utbetala ersättning hände det att försäkringstagaren tecknade en sekundär försäkring mot den första försäkringsgivarens insolvens – en tidig form av ”reassurans”.⁵ Mot denna bakgrund fanns det förväntningar om goda vinstmarginaler i det fall ett svenskt bolag kunde bildas som framstod som mer solvent och mer pålitligt.

Idén om ett kapitalstarkt sjöförsäkringsbolag levde kvar i svenska köpmannakretsar. Först under 1733 fördes dock frågan upp på den politiska dagordningen. I en ”debattartikel” i *Thän swänska Argus* (1733, nr. 20) uppmärksammades den stora summa pengar som årligen antogs försvinna ur landet enbart på grund av avsaknaden av ett svenskt sjöförsäkringsalternativ. Det politiska inlägget fick avsedd effekt och fyra skilda förslag om ett svenskt sjöförsäkringsbolag förelades ständsriksdagen år 1734.

Retoriken i debattinlägget visar att huvudargumentet för bildandet av ett svenskt sjöförsäkringsbolag vädjade till dåtidens merkantilistiska syn på internationell handel. För köpmännen bakom de merkantilistiska argumenten var underskottet i handelsbalansen förmodligen av underordnat intresse. Ett viktigare motiv för dem var att det var opraktiskt, dyrt och riskfyllt att försäkra i Amsterdam eller London när ett fartyg utgick från Stockholm

eller Göteborg. Förväntningar om billiga vinster utgjorde säkerligen ett annat motiv.

Av ett av förslagen framgår det att svenska köpmän var väl förtrodda med hur ett sjöförsäkringsbolag skulle ordnas, men att projektet hade stött på förhinder. Rikets Ständers Bank hade vägrat intressenterna i projektet att deponera en planerad grundfond (eget kapital) om 250 000 daler silvermynt.⁶ Vidare önskade förslagsställaren en ny sjöförsäkringslag som ersatte 1667 års sjölag samt ett kungligt privilegium att bedriva sjöförsäkring i Sverige.

I den följande politiska kommittébehandlingen enades man om att den dåvarande regeringen kunde assistera bildandet av ett svenskt sjöförsäkringsbolag genom att:

- förmå Rikets Ständers Bank att förvalta bolagets grundfond samt betala ränta på det insatta kapitalet;
- tillse att ledning för bolaget bestod av ansedda och pålitliga personer;
- författa bolagsregler som understödde bolagets kredit (soliditet) och ordnade förhållanden;
- utarbeta en sjöförsäkringslag och inrätta en sjöförsäkringsrätt som understödde snabb behandling av kontraktsdispyter.

Redan år 1735 godkände ständsriksdagen sjöförsäkringsprojektet och gav Kommerskollegium i uppdrag att förverkliga planerna. Rikets Ständers Bank envisades dock med att vägra det planerade bolaget inlåning trots uppvaktningar från Kommerskollegium. Under 1738/39 kunde dock en bolagsordning utarbetas inom ständernas Handels- och manufakturdeputation i samarbete med svenska köpmän. Följande år inrättades en kommitté som skulle utarbeta en försäkrings- och haveristadga som ersatte sjölagens försäkring- och sjöskadebalkar.

År 1739/40 bildades så *Sjöassuranskompaniet* – det första kända svenska affärsmässiga försäkringsbolag av betydelse. Sjöassuranskompaniets organisation var att likna vid

ett privat aktiebolag, då andelsägarna endast omfattades av ett begränsat ansvar för bolagets skulder. Bolaget var bildat på ett kapital om 1 miljoner daler silvermynt, varav 200 000 hade betalats in kontant och resten garanterades av andelsägarna vid ett eventuellt underskott. Bolagets solvens i förhållande till premienivån var under de första 10 åren betryggande.⁷ Affärspolitikerna var genomgående försiktiga och större risker än vad bolaget trodde sig förmå att stå ansvar för hänvisades till utländska försäkringsgivare. Bolagsreglerna föreskrev att ersättningar skulle betalas ut snabbt. Vid avtalskonflikter skulle utländska försäkringshandböcker användas som vägledning, även om de stod i konflikt med 1667 års sjölag. Bolaget vann snabbt ett gott anseende och kom att vara verksamt fram till år 1866.

Behovet av offentlig medverkan

Dokumentationen om bildandet av Sjöassuranskompaniet utgör historien om den svenska soliditetsprincipens rötter. Soliditetsprincipen uttrycks genom att regelverk och organisation omsorgsfullt utvecklas för att så långt som möjligt garantera bolagets framtida förmåga att svara för sina försäkringsåtaganden. Ståndsriksdag, regering och statliga tjänstemän var med och sörjde för att försäkringstagarnas intressen tillgodosågs. Det kungliga reglementet (bolagsordningen) tillsammans med den senare utvecklade försäkrings- och haveristadgan (1750) hade motsvarande funktioner som vår tids försäkringsrörelselag och försäkringsavtalslag.

Den intressanta fråga som följer är varför det genomgående är de privata intressena bakom Sjöassuranskompaniet som driver fram utvecklandet av institutioner i enlighet med soliditetsprincipen. Svaret ges redan av Daniel Melchior Müller som framhåller att nyckeln till ett ekonomiskt framgångsrikt sjöförsäkringsbolag ligger i dess trovärdighet att ge

försäkringslöften. I brist på ett etablerat anseende måste institutioner inrättas som minimerar tilltänkta försäkringstagares osäkerhet om att försäkringskontrakten kommer att fullföljas.

Liksom många av de kontinentala projekt som tidigare satts i verket var upprättandet av Sjöassuranskompaniet ämnat till internationell storslagenhet. Anledningen till att intressenterna bakom kompaniet vände sig till riksdag och regering var helt enkelt att de svårligen i egen kraft kunde utveckla institutioner som reducerade tilltänkta kunders osäkerhet om bolagets *förmåga* och *avsikter*. I London och Amsterdam fanns det sedan länge en etablerad marknad för sjöförsäkring. Sedvana, kodifierade regelverk och sjörättsdomstolar var verk samma som minskade osäkerheten om utfallet vid händelse av en kontraktskonflikt.⁸ I Sverige fanns ingen sjöförsäkringstradition eller etablerade institutioner som hade specialkompetens att handlägga försäkringsdispyter.⁹ Den svenska sjölagen från 1667 var delvis baserad på en tvåtusen år gammal Rhodisk sjörätt och var redan vid stiftandet föråldrad.¹⁰

De förtroendeskapande institutionerna

Den dokumenterade historien visar att de privata intressenternas strategi för att vinna köpmäns förtroende förutsatte offentlig medverkan på flera plan. Det första steget var att inrätta en stor grundfond baserad på ett betydande eget kapital. Problemet var svårigheten att placera och förränta medlen. Givetvis hade man kunnat bedriva fastighets- och fartygsbelåning. Nackdelen med belåning var dock att fondmedlen då hade mer eller mindre blivit låsta. Att deponera grundfonden i Rikets Ständers Bank var således en förutsättning för att ett solitt bolag skulle kunna förverkligas som samtidigt snabbt kunde betala ut ersättningar. Att snabbt ersätta skadedrabbade försäkringskunder var en viktigt del av strategin att

konkurrera ut kontinentala försäkringsgivare som ibland drog ut på skaderegleringsprocessen. Sammantaget såg sig köpmännen nödgade att agera genom de politiska kanalerna för att förmå banken att acceptera inlåning.

I sin uppgift att skapa trovärdighet hade grundfonden två funktioner. För det första så var storleken på grundfonden i förhållande till det ekonomiska ansvaret ett mått på företagets *förmåga* att stå emot förluster. För det andra så var storleken på det egna kapitalet (aktiekapitalet) i relation till bolagets skulder ett grovt mått på bolagets *avsikt* att fullfölja sina löften. Ett betydande eget kapital signalerade att ett misslyckande i första hand kom att drabba andelsägarnas plånböcker. Den långsiktiga investeringen var endast lönsam om nöjda försäkringstagare fortsatte att anlita bolaget.¹¹ Med andra ord, inrättandet av en betydande grundfond skapade förtroende genom att klargöra för potentiella försäkringstagare att:

- det nya bolaget hade tillräckligt med likvida medel att svara för sina försäkringslöften oavsett om ledningen för bolaget var ett oprövat kort;
- insolvens, bedrägeri eller missnöjda kunder var inte lönsamma affärsstrategier då de orsakade förluster för dem som investerat i projektet.

Det andra steget som krävde offentlig medverkan var upprättandet av ett kungligt reglemente. Utöver investerarna så vände sig reglementet direkt till försäkringstagarna. Reglementet hade således en vidare betydelse än dagens bolagsordningar då det drog upp kontraktsvillkor och preciserade vilka risker som var försäkringsbara. Den ena centrala frågan vid utformningen av reglementet var vilka löften som skulle ställas för att man skulle bli konkurrenskraftig gentemot utländska försäkringsgivare. Den andra centrala frågan var hur löften skulle göras bindande och företaget organiseras så att löfena framstod som tro-

värdiga. På samma sätt som en konkurrensutsatt bilproducent idag har incitament att ta fram bilar vars kvalitet människor litat på, så hade intressenterna bakom Sjöassuranskompaniet anledning att utforma ett reglemente som gav trovärdighet åt åtagandena. Ett reglemente som skapade tilltro till försäkringsgivarens *förmåga* och *avsikt* att fullfölja försäkringslöften beredde vägen för handel.

Generellt så bidrog reglementet till ökad trovärdigheten genom att ge information om företaget, dess organisation, dess fonder, egenkapitalets storlek och mekanismer för att verifiera att det var solvent. Reglementet skapade också intrycket av att kompaniet var seriöst genom det faktum att det var sanktionerat av konungen samt att ledamöterna i styrelsen hade utsetts av regeringen. Den kungliga ”koncessionen” fungerade som en verifierande kvalitetsstämpel. Utan en anedd tredje parts sanktion och medverkan så hade antagligen de oprövade privata intressenterna bakom projektet fått startat upp i liten skala och med tiden bygga upp ett anseende.¹² Under 1660-talet hade det tidigare gjorts ett försök att bygga upp en privat försäkringsverksamhet genom Generalfakturikontoret vilket aldrig kröntes med någon framgång.¹³

Det tredje steget var inrättandet av en ny försäkrings- och haveristadga samt upprättandet av en specialiserad sjörättsdomstol. Avsikten var att skapa förutsägbara kontraktsförhållanden. En ny haveri- och försäkringsstadga skulle innebära att internationellt tillämpade och erkända regler inom sjörätten skulle kodifieras och backas upp av det svenska rättsväsendet. En specialiserad sjörätt skulle skapa bättre förutsättningar för opartisk och välinformerad rättskipning. Tillsammans skulle dessa institutioner minska osäkerheten om utfallet i händelse av en kontraktskonflikt. Med andra ord, en försäkrings- och haveristadga och en sjörättsdomstol kom inte till på grund av erfarenhet av bedrägerier och opportunist. Institutionerna kom till för att in-

tressenterna bakom Sjöassuranskompaniet vill understryka trovärdigheten i deras åtaganden.

Statens motiv att stödja och reglera

Initiativtagare till ett sjöförsäkringsprojekt baserat på soliditetsprincipen var privata intressenter – svenska köpmän – och inte staten. För att få gehör för sina ståndpunkter utformade köpmännen argument som övertygade ständsriksdag och regering att ett sjöförsäkringskompani låg i fosterlandets intresse. Ständsriksdag, regering och statliga tjänstemän reagerade på de initiativ och förslag som förelades. Det var sedan via riksdags och regeringsbeslut som förutsättningar skapades för ett sjöförsäkringskompani som snabbt kom att vinna såväl svenska som utländska köpmäns förtroende.

Från det offentliga perspektivet så skapade den merkantilistiska synen på ekonomi och handel ett motiv att assistera ett privat svenskt sjöförsäkringsprojekt. Ju mer framgångsrikt ett svenskt sjöförsäkringskompani kunde bli, desto större positiv inverkan på handelsbalansen. Samarbetet mellan det privata och det offentliga var således till ömsesidig belåtenhet då hinder för ett konkurrenskraftigt sjöförsäkringsbolag undanröjdes. Med andra ord, normativa idéer om affärsetik eller idéer om statens uppgift att skydda utsatta försäkringsstagare spelade en obetydlig roll i processen att upprätta ett företag byggt på soliditetsprincipen. Det var parternas ekonomiska egenintressen som resulterade i ett samarbete om institutioner som hushållade med transaktionskostnader, backade upp företagets trovärdighet och skapade förutsättningar för handel.

1903 års försäkringsrörelselag

Historien om Sjöassuranskompaniet är inte ett unikt exempel från den svenska försäk-

ringshistorien. Den nästan 30 år långa lagstiftningsdebatt som slutligen resulterade i försäkringsrörelselagen av år 1903 är ett annat exempel.¹⁴ En förtroendekris som utlösts av fallerande försäkringsbolag på 1860- och 1870-talet ledde till att försäkringsaktiebolag som Skandia, Nordstjernen, Thule och Sverige aktivt började framföra påtryckningar om en svensk försäkringslagstiftning. Bolagen själva deltog i lagberedande utredningar och gav förslag till hur en lagstiftning borde vara utformad. Kännetecknande för alla de förslag som levererades eller uppbackades av de inblandade bolagen var att de byggde på soliditetsprincipen. Ett av huvudmotiven var att stärka de svenska bolagens konkurrenskraft gentemot utländska försäkringsföretag genom att låta staten reglera och kontrollera dess verksamhet. En stark statlig kontroll skulle ge ett ”soliditetsmärke”. De utländska aktörerna skulle samtidigt lämnas okontrollerade då de ej ansågs förtjäna detta ”soliditetsmärke”. Sture Bolin beskriver en av 1870-talets interna debatter mellan företrädare för svenska försäkringsaktiebolag på följande vis:

Enär folket – som en talare yttrade sig – mycket litat på statskontroll, borde de svenska och icke de utländska företagen komma i åtnjutande av denna fördel. Endast de svenska anstalterna hade ju f.ö. staten möjlighet att effektivt kontrollera. De svenska försäkringsbolagen, starka, välskötta och följande sunda principer, skulle genom statskontrollen åsättas den stämpel, som de voro värda: ”Hinc robur et securitas”.¹⁵

Ny ekonomisk teori

Soliditetsprincipens roll för tillsynen och regleringen av svenska försäkringsbolag har under de senaste decennierna behandlats i en rad större offentliga utredningar.¹⁶ En genomgång av dessa utredningar förmedlar bilden att soliditetsprincipen speglar *samhällets* krav att försäkringsbolag är bildade och orga-

niserade på ett betryggande sätt. Lagstiftning och tillsyn tänks skydda försäkringstagare mot osund försäkringsverksamhet. Lagstiftaren och tillsynsmyndigheten intar positionen som de främsta drivkrafterna bakom regler och rutiner som säkerställer försäkringstagarnas intressen. Utan statliga regleringar och tillsyn antas risken för insolvenser och kontraktsbrott vara betydligt större. Med andra ord, affärsmässiga försäkringsföretags vinstintresse antas i viss mån vara i konflikt dels med soliditetsprincipen och dels med försäkringstagarnas intressen.¹⁷

Ekonomisk teori ger ett visst stöd åt tesen att vinstintressen kan stå i konflikt med soliditetsprincipen.¹⁸ Detta om försäkringsgivaren inte värdesätter en långsiktigt god relation med dess kundkrets och är beredd att riskera den för en kortsiktigt vinst. Ekonomisk teori kan således användas i syfte att ge olika typer av statliga regleringar och tillsyn legitimitet i att skydda konsumenten mot försäkringsbolaget.¹⁹

Nya teoretiska landvinningar inom rätts ekonomi visar dock att kontrakt som är baserade på ett löfte, där betalning sker före löftets uppfyllande, förutsätter tilltro till löftesgivarens förmåga och avsikter. Efterfrågan på denna typ av tjänster har påvisats vara en funktion av kunders grad av tilltro till företaget och de institutioner som binder företaget till dess löften. Ju större tillit, desto större försäljning. Företag vars försäljning är särskilt känslig för den tilltro som kundkretsen ger dem har ett intresse av att med institutioner motverka osäkerhet om bolagets *förmåga* och *avsikter*.²⁰

Försäkringskontrakt utmärks just av att premien betalas i förskott mot ett löfte om ersättning om specificerade händelser inträffar. Efterfrågan på försäkringstjänster är därför en funktion av potentiella kunders tillit till försäkringsgivarens förmåga att infria utställda försäkringslöften. Försäljning av försäkringstjänster har dessutom påvisats vara sär-

skilt sårbar för förtroendekriser. Om inte människor litar på försäkringsgivaren så kommer handel med risker att fördyras eller utebli. I komplexa och opersonliga kontraktsförhållanden så blir det viktigt för en försäkringsgivare att skapa trovärdighet dels genom sitt beteende och dels med hjälp av institutioner som binder honom till att fullfölja löften. Försäkringsgivaren har därigenom ett ekonomiskt motiv att själv binda sig till institutioner som skyddar försäkringstagarens intressen. Med andra ord, samhälleliga initiativ till lagstiftning och tillsyn är inte en nödvändig förutsättning för att institutioner skall upprättas som skyddar försäkringskunders rättigheter. Försäkringsföretaget eller branschen kan på eget initiativ underordna sig olika typer av arrangemang för att säkerställa kontrakts genomförande. Vinstintresset hos en försäkringsgivare som vill etablera sig långsiktigt på en marknad är ej heller i konflikt med soliditetsprincipen. Tvärtom, affärsstrategier i enlighet med soliditetsprincipen är snarare en förutsättning för företagets långsiktiga överlevnad och framtida välbefinnande.

Enkel spelteori visar vidare att företag som erbjuder tjänster som förutsätter förtroende under vissa omständigheter också kan ha ett intresse av att efterfråga statliga regleringar som skyddar kunders intressen. Vid närmare påseende så är det framförallt fyra olika förhållanden som identifierats:²¹

Den *första* situationen är när en ny typ av försäkringsföretag eller en ny typ av försäkringsprodukt dyker upp på marknaden om vilka potentiella kunder inte har någon erfarenhet eller har knapp information. För att komma över den initiala svårigheten att vinna kundernas förtroende så har statlig reglering varit ett alternativ. Om människor i allmänhet inte litar på försäkringsgivaren så kanske man lita på den som reglerar och kontrollerar försäkringsverksamheten. Notera att statliga regleringar då inte behöver vara en reaktion för att skydda försäkringstagaren, utan en respons

på potentiella försäkringstagares ofullständiga information om försäkringsgivarens vilja och förmåga att infria försäkringslöftet.

Den *andra* situationen är när en etablerad försäkringsgivare fått sitt anseende skadat. Ett rubbat förtroende kan om möjligt repareras om en tredje ansedd part – staten – går in och reglerar verksamheten och/eller utövar tillsyn. Återigen blir företaget inte beroende av kundernas direkta förtroende för dess verksamhet om de istället litar på lagstiftaren och tillsynsmyndigheten. Notera igen att regleringar och tillsyn kan svara mot försäkringsgivarens behov av att rädda en marknad som hotas på grund av en förtroendekris.

Den *tredje* situationen är när en välavgränsad grupp av försäkringsföretag vill stärka allmänhetens förtroende för dess verksamhet och dess produkter på andra försäkringsföretags bekostnad. Genom att en tredje part – staten – går in och verifierar både den sunda organisationen samt den sunda ekonomin så stärks om möjligt konkurrensförmågan gentemot de bolag som ej kontrolleras.

Den *fyjärde* situationen som kan leda fram till efterfrågan på regleringar och tillsyn är när ett begränsat antal osunda bolag genom sin verksamhet skadar försäkringsbranschens anseende i allmänhet. Skärpt lagstiftning och bättre tillsyn kan dels singla ut de osunda bolagen och dels tvinga bolagen att bedriva en verksamhet där försäkringslöften överensstämmer med förutsättningarna att svara upp mot de uppställda löften.

Slutkommentar

De nya teoretiska rönen om motiv att efterfråga regleringar och tillsyn stämmer väl överens med utvecklingen av svenska försäkringsföretag och dess reglering. Exemplet med Sjöassuranskompaniet är ett av flera på hur förtroendeskapande institutioner inrättats. Var man än gräver i svensk försäkringshistoria fram till 1900-talets början så finner man att

bolags- och kontraktsregler instiftats för att skapa förtroende, skydda kontraktsrelationer baserade på förtroende samt i att hushålla med transaktionskostnader. Handel med risker har t.ex. stimulerats genom institutioner (i) som underlättat spridandet av verifierad information om förutsättningarna för försäkringsavtals fullföljande; (ii) som skyddat försäkringstagares rättigheter till ersättning och sparkapital; och (iii) som skapat incitamentsstrukturer som upphävt konkurrerande intressen mellan försäkringstagare och försäkringsgivare.²²

Den svenska försäkringshistorien visar också att det genomgående är försäkringsgivaren som efterfrågat och föreslagit utformningen av kungliga reglementen, lagstiftning och tillsyn. Före vårt nuvarande århundrade har staten, akademiker och andra samhällsingenjörer i allmänhet spelat en passiv roll. När staten väl blivit involverad så har den agerat som den tredje part som kan ge stöd och instifta institutioner som skapar goda förhållanden för handel med risker. Drivkraften bakom valet att låta soliditetsprincipen styra utformningen av institutioner tycks i de flesta fall vara rotad i ett intresse att stimulera handel med försäkring. Motivet att stimulera en framväxande svensk försäkringsmarknad kan ofta härledas till rent fiskala intressen eller oro för underskott i handelsbalansen.²³

Sammantaget så uppvisar den dokumenterade historien, tolkad i ljuset av ny rättsekonomisk teori, en fördelaktig bild av svenska försäkringsorganisationer och deras förhållande till soliditetsprincipen. Institutioner som syftat till att säkerställa försäkringsersättningar kan spåras tillbaka till sen medeltid.²⁴ Affärs- mässig försäkringsverksamhet ordnad i överensstämmelse med soliditetsprincipen är lika gammal som organiserad handel med försäkring. Bra institutioner som skapat förutsättningar för upprepad handel med risker har spritts via imitation och med tiden utvecklats. De mindre goda institutionerna har på sikt

tenderat att gå under då de riskerat att underminera ett upparbetat förtroendekapital. Försäkringsrörelselagstiftning byggd omkring soliditetsprincipen är i detta sammanhang en sen företeelse. Mycket av dagens offentliga regleringar av försäkringsföretag går tillbaka till den självreglering som svenska bolag mycket tidigt bundit sig till för att vinna nya kunders förtroende.²⁵

Noter

- ¹ Avhandlingen *An Institutional Analysis of Insurance Regulation – The Case of Sweden* har av Geneva Association belönats med Ernst Meyer priset. Avhandlingen kan rekvireras från Lunds Universitet, Nationalekonomiska institutionen, Box 7082, 220 07 LUND.
- ² Huvuddelen av de historiska uppgifterna om svensk sjöförsäkring under 1700-talet och om Sjöassuranskompaniet är hämtade från Söderberg (1935), kap. 5-6.
- ³ Se Bucht (1936); och Gibb (1957), kap. 2.
- ⁴ Se Rinman och Brodefors (1982), sid 12-14.
- ⁵ Se Söderberg (1935), sid 120.
- ⁶ Orsakerna till Rikets Ständers Banks ovilja att bevilja inlåning är behandlat av Nygren (1985), sid 18.
- ⁷ Se Hägg (1998), sid 119.
- ⁸ Se Bucht (1936); Gibb (1957); och Gold (1981).
- ⁹ Sjörättsmål kunde behandlas vid samtliga hovrätter.
- ¹⁰ Se Holmbäck (1926).
- ¹¹ Se Hägg (1998), sid 164-165.
- ¹² Problemet var att hade man valt denna väg så hade man till att börja med fått försäkra små och dåliga risker samt fått svårigheter med diversifieringen. Sjörisker var i allmän-

het stora då både fartyg och frakt ofta representerade stora värden, vilket innebar att det senare alternativet förmodligen aldrig var aktuellt.

- ¹³ Se Söderberg (1935), sid 125-142.
- ¹⁴ Se Hägg (1998), kap. 7-8.
- ¹⁵ Bolin (1934), sid 53.
- ¹⁶ Se SOU 1946:34, SOU 1960:11 och SOU 1986:8.
- ¹⁷ Se t.ex. Gabrielsson (1987).
- ¹⁸ Se Hansman (1985); och Hägg (1998), sid 50-55.
- ¹⁹ Hägg (1998), sid 55-56.
- ²⁰ Se Hägg (1994); och Hägg (1998, kap. 3) för teorin om försäkringsgivarens motiv att binda sig till trovärdighetsskapande institutioner.
- ²¹ Se Hägg (1998).
- ²² Se Hägg (1998), kap. 5-9.
- ²³ Se Hägg (1998), kap. 5-9.
- ²⁴ Brandstodsväsendet.
- ²⁵ Se Hägg (1998), kap. 6-9.

Referenser

- BOLIN, S. 1934. *Brand- och liffförsäkrings aktiebolaget Skåne*. Malmö.
- BUCHT, O. 1936. *Försäkringsväsendets företagsformer från antiken till våra dagar*. Lund: Kooperativa förbundets bokförlag.
- GABRIELSSON, E. 1987. "Den svenska försäkringsinspektionens uppgifter och verksamhet." *Nordisk Försäkringstidskrift* nr. 1.
- GIBB, D. E. W. 1957. *Lloyd's of London: A Study of Individualism*. London: Lloyd's of London Press Ltd.
- GOLD, E. 1981. *Maritime Transport: The Evolution of International Marine Policy and Shipping Law*. Lexington: LexingtonBooks.
- HANSMAN, H. 1985. "The Organization of

- Insurance Companies: Mutual versus Stock.” *Journal of Law, Economics, and Organization* 1.
- HOLMBÄCK, Å. 1926. ”Studier i äldre svensk sjörätt.” *Uppsala universitets årskrift, Juridik* 2.
- HÄGG, G. 1994. ”The Economics of Trust, Trust-Sensitive Contracts, and Regulation.” *International Review of Law and Economics* 14.
- HÄGG, G. 1998. *An Institutional Analysis of Insurance Regulation – The Case of Sweden*. Lund Economic Studies 75. Lund.
- NYGREN, I. 1985. *Från Stockholms Banco till Citibank: Svensk kreditmarknad under 325 år*. Stockholm: Liber Förlag.
- RINMAN, T. OCH R. BRODEFORS. 1982. *Sjöfartens historia*. Göteborg: Rinman & Lindén AB.
- SOU 1946:34. *Försäkringsutredningens förslag till lag om försäkringsrörelse m.m. II Motiv*. Stockholm: P. A. Norstedt & Söner.
- SOU 1960:11. *Översyn av lagen om försäkringsrörelse*. Stockholm Iduns Tryckeriak-tiebolag Esselte AB.
- SOU 1986:8 *Soliditet och skälighet i försäkringsverksamheten*. Stockholm: Liber Allmänna Förlaget.
- SÖDERBERG, T. 1935. *Försäkringsväsendets historia i Sverige intill Karl Johanstiden*. Stockholm: P. A. Norstedt & Söners Förlag.